

uitgeverij amsterdam

De veranderende stad

PETER SCHERPENISSE
AMSTERDAM
EEN EEUW GELEDEN

Peter Scherpenisse:
Amsterdam een eeuw geleden
Terra, €24,95.

Zijn grootvader, de Amsterdamse stadsfotograaf Johannes Leenders Scherpenisse, legde tussen 1905 en 1913 de stad in al haar facetten vast: van beroemde plekken tot de afbraak van huizen en pleintjes. Maar ook de reclames in de stad, de woonomstandigheden en Amsterdammers in hun vrije tijd. Ontelbare foto's die nu door kleinzoon Peter Scherpenisse zijn gedigitaliseerd en voorzien van tekst.

Bij het zien van die beelden beekroop Scherpenisse een merkwaardig gevoel over die tijd, niet eens zo heel lang geleden. 'Een veranderlijke stad met, voor mij, bekende en onbekende gebouwen,' noteerde hij.

Een stad met een heel andere economie, vreemde voertuigen en verdwenen beroepen. 'Vrije tijd en cultuur, het koningshuis, alles was anders en toch is de stad zo herkenbaar.'

Hoewel, dat gezicht op de Dam van 19 mei 1907 brengt de kijker toch in verwarring. De huizen zijn nu afgebroken, de Bijenkorf stond er nog niet. Het Commandantshuis verderop, waar nu het nationale monument staat en waar mensen terecht konden voor een paspoort, behoort ook tot het verleden. In 1912 werd het bouwvallige pand gesloopt.

De opmars van de stad, die steeds meer ruimte nodig had voor mensen die de armoede van het platte-

land waren ontvlucht, krijgt gestalte in het wrange beeld van de oude tuinderij van C.J. Schouten, tuinman en bloemist. Zijn wat vervallen ogende onderkomen lijkt opgeslokt te worden door de stad, met op de achtergrond de huizen van de Ruysdaelkade.

Maar er werd niet alleen gebouwd. Onder groot protest werd in 1909 de Nieuwezijdskapel afgebroken. En aan de Plantage Doklaan verkeerde de Parkschouwburg in treurige staat. Dit theater, geheel in oosterse stijl ingericht, was 'het thuis' geweest van de Hollandse Opera, maar een grote ruzie tussen de leden van het Parkschouwburgorkest, op het moment dat het Concertgebouw aan het Museumplein zijn eigen orkest oprichtte, luidde het einde van het theater in. De markt raakte verzadigd, de schouwburg raakte in verval. Dertig jaar later ging het pand tegen de vlakte.

Handkarren en paard en wagen maakten plaats voor stoomboot en tram en ook de elektrische huurauto Atax deed zijn intrede. De Atax, waarin de bestuurder onbeschermt in een open cabine zat, moest het in de jaren twintig afleggen tegen de verbeterde benzineauto.

Dorpse hooileveranciers, midden op de Nieuwe Achtergracht bij het Weesperplein, nogaverkopers met een kistje om hun nek, koetsiers en scharenslieden, ook zij ontkwamen niet aan de camera van Scherpenisse. En ook de afbeeldingen van verkeersborden en reclame-uitingen op veelal blinde muren zorgen voor een boeiend beeld van een veranderende stad, aan het begin van een nieuwe eeuw.

De Hogesluis in 1908, met op de achtergrond het in 1929 afgebrande Paleis voor Volksvlijt.

FOTO J.L. SCHERPENISSE

CORRIE VERKERK